

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»**

Філологічний факультет

Кафедра української мови

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Українська діалектологія

Освітня програма: Українська мова і література

Спеціальність: 035 Філологія

Галузь знань: 03 Гуманітарні науки

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 1 від 27 серпня 2019 р.

м. Івано-Франківськ – 2019

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до курсу
3. Мета та цілі курсу
4. Результати навчання (компетентності)
5. Організація навчання курсу
6. Система оцінювання курсу
7. Політика курсу
8. Рекомендована література

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Українська діалектологія
Викладач	Кандидат філологічних наук, доцент Бігусяк Михайло Васильович
Контактний телефон викладача	0506112037
E-mail викладача	bihusjak@ukr.net
Формат дисципліни	Денна, заочна, дистанційна
Обсяг дисципліни	90
Посилання на сайт дистанційного навчання	http://www.d-learn.pu.if.ua/index.php?mod=course&action=ReviewOneCourse&id_cat=78&id_cou=2029
Консультації	Консультації до самостійної роботи проводиться на практичних заняттях та на сайті дистанційного навчання
2. Анотація до курсу	
<p>Курс спрямований на одержання студентами теоретичної і практичної підготовки з фаху. Йому належить особлива роль у підготовці бакалавра-словесника, оскільки під час його вивчення значно розширюється знання про різні форми існування мови – діалектну і літературну. Саме ця навчальна дисципліна дає студентам такі необхідні знання з лінгвістики, які створюють ґрунтовну базу для глибокого розуміння процесів формування загальнонародної мови, підготовляють їх до поглибленого вивчення історичних явищ української мови.</p>	
3. Мета та цілі курсу	
<p>Мета курсу - вивчення діалектної диференціації української мови, фонетичних, граматичних та лексичних діалектних явищ, які потрібні для повнішого розуміння давніх пам'яток, художніх творів класичної та сучасної літератури, а також необхідні для бакалавра-словесника, якому часто доводиться працювати в умовах діалектного оточення.</p> <p>Ознайомити студентів із територіальними особливостями української мови, важливішими відомостями з фонетики, з історії вивчення граматичної будови та лексичного складу українських говорів. Основні цілі вивчення курсу:</p> <ul style="list-style-type: none"> – загальнотеоретичні питання діалектології: знати її предмет, завдання, основні діалектологічні терміни, територіальне членування української мови, методи збирання діалектного матеріалу, методи діалектологічних досліджень; – розуміти фонетичні особливості, граматичну будову та лексичні ознаки говорів української мови; – окреслити важливіші відомості з історії вивчення українських діалектів; – вільно читати й записувати спеціальною фонетичною транскрипцією діалектне мовлення, проводити фонетичний, лексичний і граматичний аналіз зразків діалектного мовлення; – орієнтуватися в карті-схемі говорів української мови; – працювати з «Атласом української мови»; – визначати діалектні особливості мови художніх творів; – виправляти помилки в усному й писемному мовленні школярів, зумовлені діалектним оточенням. 	

4. Результати навчання (компетентності)

Інтегральна компетентність (ІК) Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у галузі філології у процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає застосування теорій та методів філологічної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

У результаті вивчення курсу студент повинен набути таких загальних компетенцій:

- здатність спілкуватися державною мовою в усній і письмовій формах;
- здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел;
- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;
- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

- усвідомлення структури філологічної науки та її теоретичних основ;
- здатність використовувати в професійній діяльності знання з теорії та історії української діалектології;
- здатність аналізувати діалектні та соціальні різновиди української мови, описувати соціолінгвальну ситуацію;
- здатність до збирання й аналізу, систематизації та інтерпретації мовних, діалектних фактів;
- здатність здійснювати лінгвістичний, діалектний аналіз текстів різних жанрів;
- здатність до надання консультацій із дотримання норм літературної мови та культури мовлення.

5. Організація навчання курсу

Обсяг курсу					
Вид заняття			Загальна кількість годин		
лекції			12		
семінарські заняття / практичні / лабораторні			18		
самостійна робота			60		
Ознаки курсу					
Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний/ вибірковий		
4	Українська діалектологія	2	вибірковий		
Тематика курсу					
Тема, план	Форма заняття	Література	Завдання, год	Вага оцінки	Термін виконання
<p>Тема 1. Українська діалектологія як спеціальна галузь мовознавства.</p> <p>1 Предмет, завдання і значення діалектології.</p> <p>2 Основні діалектологічні терміни.</p> <p>3 Діалектне членування української мови.</p> <p>4 Територіальні і соціальні діалекти.</p>	Лекція	№ 1,2,8, 9, 11,13,15	2 год Опрацювати відповідні наукові джерела		Протягом семестру згідно розкладом занять 3
Тема 2. Діалекти та	Лекція	№ 3,4,7,10,	2 год		Протягом

<p>українська літературна мова на різних етапах розвитку суспільства. Історія діалектологічних досліджень.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Діалекти і літературна мова. 2. Поняття діалектизму. Типи діалектизмів. 3. Дослідження і джерела вивчення українських діалектів. 4. З історії дослідження українських діалектів. 		13, 23, 24	Опрацювати відповідні наукові джерела	семестру згідно розкладом занять 3
<p>Тема 3. Наріччя і говори української мови. Північне наріччя.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Основні фонетичні та граматичні ознаки північних(поліських) говорів. 2. Східнополіський говір. 3. Середньополіський говір. 4. Західнополіський говір. 	Лекція	№ ,5,13,15, 17	2 год Опрацювати відповідні наукові джерела	Протягом семестру згідно розкладом занять 3
<p>Тема 4. Говори південно-західного наріччя.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Загальні фонетичні та граматичні ознаки говорів південно-західного наріччя. 2. Волинсько-подільська група говорів. 3. Галицько-буковинська група говорів. 4. Карпатська група 	Лекція	№ 4,5, 7, 10, 13,15,16	2 год Опрацювати відповідні наукові джерела	Протягом семестру згідно розкладом занять 3

<p>говорів.</p> <p>Тема 5. Південно-східні діалекти української мови.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Загальні фонетико-граматичні особливості говорів південно-східного наріччя. 2. Середньонадніпряньський говір. 3. Слобожанський говір. 4. Степовий говір. <p>Тема 6. Діалектизми у мові художньої літератури.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Діалектне слово у словнику і художньому творі. 2. Творчість письменників східної України і становлення літературної мови в кінці ХІХ – початку ХХ ст. 3. Іван Франко і розвиток літературної мови в Галичині. 4. Василь Стефаник і літературна мова. 5. Внесок Марка Черемшини в українську літературну мову. 	<p>Лекція</p> <p>Лекція</p>	<p>№ 2,10,13,15, 24,25</p> <p>№ 3,5,7,17, 25</p>	<p>2 год Опрацювати відповідні наукові джерела</p> <p>2 год Опрацювати відповідні наукові джерела</p>		<p>Протягом семестру згідно розкладом занять</p> <p>3</p> <p>Протягом семестру згідно розкладом занять</p> <p>3</p>
Практичні заняття					
<p>Тема 1. Українська діалектологія як спеціальна галузь мовознавства.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Предмет, завдання і значення діалектології як модерної галузі мовознавства. 2. Основні 	<p>Практичне заняття</p>	<p>№1,2,4,8,9, 10,11,15</p>	<p>2 год Опрацювати відповідні наукові джерела</p>	<p>5 балів</p>	<p>Протягом семестру згідно розкладом занять</p> <p>3</p>

<p>діалектологічні терміни: говірка, говір (=діалект) наріччя (=група говорів чи діалектів), ареал, ізоглоса.</p> <p>3. Діалектне членування української мови.</p> <p>4. Територіальні і соціальні діалекти.</p> <p>5. <i>Практична робота:</i> на основі карти говорів української мови укласти карту говорів південно-західного наріччя, виокремивши говори Івано-Франківщини.</p>	Самостійна робота		5 год		
<p>Тема 2. Діалекти та українська літературна мова на різних етапах розвитку суспільства. Історія діалектологічних досліджень.</p> <p>1. Діалекти і літературна мова.</p> <p>2. Поняття діалектизму. Типи діалектизмів.</p> <p>3. Джерела вивчення українських діалектів.</p> <p>4. Фонетична транскрипція.</p>	Практичне заняття	№2,3,4,11, 13,15,16,17		5 балів	Протягом семестру згідно розкладом занять 3
<p>5. <i>Практична робота:</i> записати фонетично транскрипцією зразок тексту власної говірки.</p>	Самостійна робота		5 год		
<p>Тема 3. Методи та історія діалектологічних досліджень.</p> <p>1. Методи</p>	Практичне заняття	№ 2,4,5,10, 17,18	2 год Опрацювати відповідні наукові джерела	5 балів	Протягом семестру згідно розкладом занять 3

<p>діалектологічних досліджень: описовий, лінгвогеографічний.</p> <p>2. Лінгвістичні атласи.</p> <p>3. Історія діалектологічних досліджень.</p> <p>4. Найважливіші монографічні та лінгвогеографічні праці з української діалектології.</p> <p>5. <i>Практична робота:</i> укласти коротку бібліографію праць з історії дослідження говірок Івано-Франківщини.</p>	<p>Самостійна робота</p>		<p>5 год</p>	<p>5 балів</p>	
<p>Тема 4. Наріччя і говори української мови. Північне наріччя.</p> <p>1. Основні фонетичні та граматичні ознаки північних(поліських) говорів.</p> <p>2. Східнополіський говір.</p> <p>3. Середньополіський говір.</p> <p>4. Західнополіський говір.</p>	<p>Практичне заняття</p>	<p>№ 2, 6,10,13,15, 21</p>	<p>2 год Опрацювати відповідні наукові джерела</p>		<p>Протягом семестру згідно розкладом занять</p> <p style="text-align: right;">3</p>
<p>5. <i>Практична робота</i> з аналізу текстів із території північного наріччя з погляду їх основних фонетико-граматичних відмінностей.</p> <p>Тема. 5. Говори південно-західного наріччя.</p> <p>1. Загальні фонетичні ознаки говорів південно-західного наріччя.</p> <p>2. Граматичні ознаки говорів південно-західного наріччя.</p>	<p>Самостійна робота</p>	<p>№2,4,7,11, 13,15,16, 19,22,29</p>	<p>5 год Опрацювати відповідні наукові джерела</p>	<p>5 балів</p>	<p>Протягом семестру згідно розкладом занять</p> <p style="text-align: right;">3</p>

<p>3. Волинсько-подільська група говорів. Фонетичні ознаки.</p> <p>4. Граматичні та лексичні відмінності говорів волинсько-подільської групи.</p> <p>5. <i>Практична робота</i> з аналізу текстів із території волинсько-подільської групи говорів з погляду їх основних фонетико-граматичних ознак.</p>	Самостійна робота		5 год	5 балів	
<p>Тема 6. Говори південно-західного наріччя.</p> <p>1. Галицько-буковинська група говорів. Фонетичні ознаки.</p> <p>2. Граматичні та лексичні ознаки говорів галицько-буковинської групи.</p> <p>3. Карпатська група говорів. Фонетичні ознаки.</p> <p>4. Граматичні та лексичні ознаки говорів карпатської групи.</p>	Практичне заняття	№2,4,7,11, 13,15,16, 19,22,29	2 год Опрацювати відповідні наукові джерела		Протягом семестру згідно розкладом занять 3
<p>5. <i>Практична робота</i> з аналізу текстів із території галицько-буковинської та карпатської групи говорів з погляду їх фонетико-граматичних та лексичних відмінностей.</p>	Самостійна робота		5 год	5 балів	
<p>Тема 7. Південно-східні діалекти української мови.</p> <p>1. Загальні фонетико-граматичні</p>	Практичне заняття	№ 2,5,10,13, 15,21	2 год Опрацювати відповідні наукові джерела		Протягом семестру згідно розкладом занять 3

<p>особливості говорів південно-східного наріччя.</p> <p>2. Середньонадніпрянський говір.</p> <p>3. Середньонадніпрянський говір – основа сучасної української літературної мови.</p> <p>4. Слобожанський говір.</p> <p>5. Степовий говір.</p> <p>6. <i>Практична робота з аналізу текстів із території південно-східних говорів з погляду їх фонетико-граматичних та лексичних відмінностей.</i></p>	<p>Самостійна робота</p>		<p>5 год</p>	<p>5 балів</p>	
<p>Тема 8. Діалектизми у мові художньої літератури.</p> <p>1. Діалектне слово у словнику і художньому творі.</p> <p>2. Уплив творчості Лесі Українки та Панаса Мирного на становлення української літературної мови.</p> <p>3. Іван Франко і розвиток літературної мови в Галичині.</p> <p>4. Василь Стефаник і літературна мова.</p> <p>5. Внесок Марка Черемшини в українську літературну мову.</p>	<p>Практичне заняття</p>	<p>№ 2,3, 6, 7, 16, 19,22,23</p>	<p>2 год Опрацювати відповідні наукові джерела</p>		<p>Протягом семестру згідно розкладом занять</p>
<p>6. <i>Практична робота з аналізу типів діалектизмів, використаних в текстах художньої</i></p>	<p>Самостійна робота</p>		<p>5 год</p>	<p>25 балів</p>	

літератури (за вибором студента)					
Тема 9. Написання підсумкової контрольної роботи. Практичний аналіз художніх текстів щодо використання діалектизмів.	Практичне заняття		2 год Опрацювати відповідні наукові джерела		Протягом семестру згідно розкладом занять 3
Самостійна робота					
Підготовка залікової роботи (аналіз діалектного тексту місцевої говірки за вибором студентів). Написання реферату.	Самостійна робота		20 год	Реферат – 10 балів; ІДНЗ (діалектний аналіз записаної говірки) – 25 балів.	
6. Система оцінювання курсу					
Загальна система оцінювання курсу	Оцінювання здійснюється за національною шкалою ECTS на основі 100-бальної системи. Положення про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» - https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2018/04/Polozhennia-pro-orhanizatsiiu-osvitnoho-protsesu-ta-rozrobku-osnovnykh-dokumentiv-z-orhanizatsii-osvitnoho-protsesu-v-DVNZ-%c2%abPrykarpatskyi-natsionalnyi-universytet-imeni-Vasyliya-Stefanyka%c2%bb.pdf Поточне оцінювання та самостійна робота: робота на парах – 40 балів; контрольна робота – 25 балів; Реферат – 10 балів; ІДНЗ (діалектний аналіз записаної говірки) – 25 балів.				
Вимоги до письмової роботи	Концептуально конкретне і емпірично довершене висвітлення питань				
Практичні заняття	Оцінюються за 5-ти бальною системою.				
Умови допуску до підсумкового контролю	Виконання усіх запланованих програмою дисципліни форм навчальної роботи, які підлягають контрольному оцінюванню.				
7. Політика курсу					
Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються. У випадку таких подій – реагування відповідно до Положення 1. https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/10/положення-про-запобігання-плагіату-у-ДВНЗ-Прикарпатський-національний-університет-імені-Василя-Стефаника.pdf					
8. Рекомендована література					
Базова					
<ol style="list-style-type: none"> 1. Атлас української мови. К., 1984. Т. 1; 1988. Т. 2; 2001. Т. 3. 2. Безвенко С.П. Українська діалектологія. К., 1980. 246 с. 3. Гриценко П.Ю. Діалектологія. <i>Українська мова</i>. Енциклопедія. К., 2004. С. 149-152; К., 2007. С. 154-156. 4. Дзензелівський Й.О. Конспект лекцій з курсу української діалектології (вступні 					

- розділи). Ужгород, 1966.
5. Жилко Ф.Т. Нариси з української діалектології. К., 1966. 315 с.
 6. Залеський А.М. Нові рубежі лінгвістичної географії. *Наука і культура. Україна*. К., 1988. Вип. 22. С. 236-243.
 7. Кобилянський Б.В. Діалект і літературна мова. К., 1960. 276 с.
 8. Матвіяс І.Г. Засади української діалектології. *Мовознавство*. 2000. № 1. С. 3-9.
 9. Матвіяс І.Г. Проблема визначення українських наріч. *Мовознавство*. 2001. № 2. С.13-17.
 10. Матвіяс І.Г. Українська мова і її говори. К., 1980. 164 с.
 11. Ранцьо С.Є. Українська діалектологія: практикум: навч.-метод.посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2013. 132 с.
 12. Русанівський В.М. Джерела розвитку східнослов'янських літературних мов. К., 1985. 231 с.
 13. Сердега Р.Л. Українська діалектологія: навч.посібник. Х.: ХНУ, 2011. 156 с.
 14. Студії з діалектології: матеріали і дослідження. К., 2017. Вип. 1. 264 с.
 15. Суховій О.О. Українська діалектологія: навч.посібник для практичних занять. К.: Фенікс, 2014. 216 с.
 16. Франко І.Я. Літературна мова і діалекти. *Франко І.Я. Твори: у 50-ти т.* т. 37. С. 205-210.
 17. Шеремета Н.П. Українська діалектологія: практичні заняття: навч.посібник. Кам'янець-Подільський, 2005. 124 с.
- Додаткова література**
18. Бевзенко С.П. Історія українського мовознавства. К., 1991. 231 с.
 19. Грещук В.В. Діалектна диференціація: регіональний аспект. *Етнос. Соціум. Культура: регіональний аспект: монографія*. К.; Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ, 2006. С. 55-78.
 20. Дзєндзелівський Й.О. Стан дослідження генези українських діалектів. *Мовознавство*. 1981. № 6. С. 45-51.
 21. Жилко Ф.Т. Ареальні системи української мови. *Мовознавство*. 1990. № 4. С. 18-27.
 22. Кононенко В.І. Побутово-розмовне мовлення галичан. *Етнос. Соціум. Культура: регіональний аспект: монографія*. К.; Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ, 2006. С. 97-114.
 23. Лєсюк М.П. Взаємодія діалектно-територіального та літературного мовлення. *Етнос. Соціум. Культура: регіональний аспект: монографія*. К.; Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ, 2006. С. 79-96..
 24. Матвіяс І.Г. Діалектна основа української літературної мови в першій половині ХІХ ст. *Українська мова*. 2003. № 2(7). С. 35.
 25. Матвіяс І.Г. Діалектна основа української літературної мови. *Мовознавство*. 2007. № 6. С. 26-36

Викладач _____ Бігусяк М.В.